

1953 ei in onn oedinari de 365 dis

Autor(en): **[s.n.]**

Objekttyp: **Article**

Zeitschrift: **Il glogn : calender dil pievel : annalas per historia, litteratura e cultura romontscha**

Band (Jahr): **27 (1953)**

PDF erstellt am: **27.07.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-881392>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

1953

ei in onn ordinari de 365 dis

Dallas 4 stagiuns

La primavera entscheiva ils 20 de mars, allas 23.48. Entrada dil sulegl ell'enzenna digl anugl.

La stad entscheiva ils 21 de zercladur, allas 19.11. Entrada dil sulegl ell'enzenna dil giomber.

Igl atun entscheiva ils 23 de settember, allas 10.21. Entrada dil sulegl ell'enzenna della stadera.

Igl unviern entscheiva ils 22 de december, allas 05.05. Entrada dil sulegl ell'enzenna dil capricorn.

Las stgiradetgnas

Egl onn 1953 succedan treis stgiradetgnas dil sulegl e duas della glina.

Las stgiradetgnas dil sulegl succedan ils 18 de fevrer, ils 11 de fenadur ed ils 9 d'uost. Tier nus ei mo la *stgiradetgna della glina* dils 29 de schaner veseivla.

Abbrevaziuns per ils tetels dils sogns

p. = purschala; cc. = confessurs; u. = uestg; pp. = papa; a. = avat; c. = confessur; m. = marter (a); mm. = marters; d. = doctur; ap. = apiestel; v. = vieua; e. = eremit.

Las 12 enzennas dil firmament

anugl 	liun 	capricorn 	sitton 	bov 	fumitgasa
giomber 	pèschs 	scorpiun 	schumalins 	stadera 	um dell'aua
Glina nova 	Mesa carschen 	Glina pleina 	Mesa digren 		

Quatertempras

Mesiamna, venderdis e sonda suenter l'emprema dumengia de Cureisma, Tschuncheïsmas, Alzada della sontga crusch e S. Lucia (13 de december).

Fiastas mobilas

Septuagesima, 1 de fevrer

Mesjamna della tschendra, 18 de fevrer

Pastgas, 5 d'avrel

Anceinza, 14 de matg

Tschuncheïsmas, 24 de matg

Sontgilcrest, 4 de zercladur

I. dumengia d'advent, 29 de november

Schaner

Verdads senza bahaultschas

(Rimnau da G. Gadola).

*Students han bia parents — Pli bugen ch' ins
empren, pli lev ch'ei va. — Students sabiuts fan
nauschs segliuts — Vesper bia, encurir de capir
bia, ei la megliera scola.*

I. Zacontas detgas de scolars della scola nera

(Rimnadas ed edidas da G. Gadola)

Duront ils embrugls grischuns e l'uiara de 30 onns, schabegiav' ei buca da rar che singuls remarcabels cumpogns traversavan nos vitgs e valladas. Ils ins eran innocents viandonts, mo ils auters biars: spiuns e pots de dubiusas fatschentas. Il pievel senuspeva de tals e sfidava a quels „schanis“, ch'ins carteva sontgamein ch'ei stettien en connex cul de cornas e ch'ei sappien depli che mo magliar pul e pulmèn. Nuota curvien! Era quei gie aunc dil temps che ins carteva en strias, striuns e striegn. Era quels singuls viandonts della caultscha verda e capetscha cotschna bettevan ins el medem futgé cun lezs e numnava els perquei: *Scolars della scola nera*, fumegls dil giavel, amitgs dil padrin dellas mattauns e veritabels bizibuzis che savevan diltut deno far la s. Crusch! Capitav' ei zatgei pli curios, sch'era franc in scolar della scola nera che veva profetisau, ni schizun caschunau il maluardau.

Perquei audan ins aunc oz tscheu e leu detgas e praulas de tals scolars della scola nera, denton pli e pli da rar. Perquei eis ei forsa buca falliu d'aunc scriver si quei ch'ins auda ded els, avon che quella sort scolars svaneschien dil taliter.

1. Il scolar della scola nera ed il scazi de Clavadi

Vegnend in scolar della scola nera dalla Surselva siaden, eis el seretenius a Sumvitg, ha mirau si encunter Clavadi ed ha allura, suenter haver mirau e mirau, exclamau:

„O, Clavadi, Clavadi,
Ti ch'eis il pli bi;
Has en scazis pli,
Che tut la Cadi.“

2. La profezia dil scolar della scola nera aunc buca secumplenida

In scolar della scola nera ha, mond in di atras la Cadi, detg: „Trun vegn a daventar in di drun, Pardomet pastira de cavals!“

Schaner

1	G Daniev, Surt. de Crist.		
2	V Macari c.		
3	S Genoveva p.		stgir

1. Igl affon ei vegnius numnaus Jesus. Lucas 2,21.

4	D Num de Jesus, Titus u.,		plievgia
5	G Tschamun		
6	M Buania		freid
7	M Valentin uestg, Lucian		
8	G Severin		
9	V Julian m.		
10	S Paul		freid

2. Ed el fuva obedeivels ad els. Lc. 2, 42-52.

11	D 1. s. B. Sontga Famiglia		
12	G Arcadi martir		neiv
13	M Clara da Rimini		
14	M Hilari uestg		
15	G Maurus a., Paul		
16	V Marcel papa e martir		
17	S Antieni avat		va-

3. Fagei quei ch'el vegn a dir a vus. G. 2, 1-11.

18	D 2. s. Buania		
19	G Marius m.		ria
20	M Bistgaun, Fabian		
21	M Meinrad, Nesa		
22	G Vintschegn martir		
23	V Sponsalias de Maria		
24	S Timoteus uestg		

4. Segner, sche ti vul, pos ti medegar mei. Mt. 8, 1-13.

25	D 3. s. B. Conv. d. s. Paul		
26	G Policarp uestg e martir		
27	M Crisostomus uestg e doctur		
28	M Pieder		bel
29	G Francestg de Sales uestg		
30	V Martina purschala e martira		
31	S Gion Bosco c.		neiv

Fevrer

Scarpetschs e nunsuccess ella veta, ein ina buna scola d'educaziun. — Enten l'educaziun, sco ella natira fa la buontad della semenza prosperar la buontad dils fretgs. — Suletta-mein entras l'educaziun de sesez daventa il carstgaun gronds, e quei en tuts ses duns.

3. Il scolar della scola nera che saveva buca mo gizzar la plema

Inaga ei in scolar della scola nera ius da Garmischèras en, denter Tujetsch e Mustér, e viu leu sper via in um d'uaul che pinava lenna. Quel di al scolar della scola nera: „Fai che ti vegnies per tia via, ni che jeu smacchel tei petta-plat cun miu polisch, ti smalediù giezza-plemas!“ — Sin quei fa il scolar della scola nera: „Mo plaun, ti giezzifighis! A ti vi jeu mussar che jeu sappi buca mo catschar la plema ella titgira. Mira cheu!“ — Enaquella dat il scolar della scola nera in segl egl ault, peglia il spitg d'in hazer pegnun denter dus dets e storscha quel sc'ina torta badugn tocca plaun, avon il nas digl um d'uaul. „Schia, ti herox, mira sche ti vegnas de tener cun in maun quei pegn a plaun!“ — Tschei tapagnac fa quei; mo enaquella lai il giezza-plemas dar il spitg ed igl um d'uaul sgola sul Péz Pazzola viadora e croda giu sil tetg dil clutger de Curaglia e resta leu petta-plats sc'ina slonda.

4. Il student de Mustér ch'era ius a Paris (Detga udida a Mustér)

In perdert student de Mustér ei ius inaga a Paris a studegiar. El veva leu cuost e dunsena tier in signur che saveva pli che mo magliar paun. Quei schani mava mintga jamna, la mesjamna e la sonda, las medemas uras della sera ord casa. Quei ha cudizzau las marveglias dil student de Mustér, ed essend el leu gia bineditg, ha el dumandau inaga quei signur, nua ch'el mondi è talas e talas uras la sera de quels dus dis per jamna. Sin quei fa il signur: „Vesses forsa tschaffen de vegnir cun mei?“ Il student de Mustér di „gie“, senza patertgar pli lunsch. — „Bien, mo ti astgas dir a negin' olma quei che ti vesas ed audas en nossa societad, schiglioc pauper tei!“ — Els van pia ensemen ed arrivan plaunlur en in salun, nua ch'ei era serimnau in'entira partida de quels della capetscha cotschna e della caultscha verda, tut scolars della scola nera. Denter auter bia ch'el capitani dils scolars della scola nera raquenta quella sera, di el era: „Ell' ucliva de S. Gada sper Mustér dat ei in scazi zuppau, en ina muschna agradsi Cufions, che vala tschienmelliga depli che l'entira Cadi!“ Quei scazi

Fevrer

5. Biars ein clamai, mo paucs legi ora. Mt. 20,1-16.

1 D Septuagesima		
2 G Nossadunna d. cand.		stgir
3 M Plasch uestg		
4 M Andreas u., Christian c.		freid
5 G Gada martira		
6 V Turtè martira		neiv
7 S Romuald confessor		

6. Il sem ei il plaid de Diu. Lc. 8,4-15.

8 D Sexagesima		stgir
9 G Balugna p. e m.		
10 M Culastia purschala		
11 M Maria de Lourdes		freid
12 G 7. s. Fundatur		
13 V Ramun confessor		
14 S Valentin martir		

7. Jesus, Fegl de David, pren puccau de mei. Lc. 18.

15 D Quinquagesima		freid
16 G Giuliana p.		
17 M Martinian c., Fintan u.		
18 M Mesjamna d. tschendra		e
19 G Curdin Florentin		
20 V Paula purschala		
21 S Serafin c., Eleonora p.		bletsch

8. Ils aunghels han surviu agli. M. 4,1-11

22 D 1. d. C. Invocavit		
23 G Pieder Damian		
24 M Mattias		clar
25 M Mechtilda		
26 G Alexander		
27 V Gabriel		
28 S Fortunatus		 freid

Mars

Per direger ed educar in carstgaun, ston ins supponer ch'el seigi essenzialmein buns, accidentalmein schliats, ch'ei segiramein il ver; e buca supponer ch'el seigi essenzialmeinschliats e mo accidenzialmein buns, ch'ei francamein fauls.

vegna gleiti scuvretgs, essend ch'ins hagi concludiu d'ingrondir il santeri de S. Gada. Sch'enzatgi savessi quei e sepostassi sper quella muschna ils 13 de december, per S. Luzia, las treis de miezdi, vesessi el in hazer bucun cun termenta corna. Pegliassi lu quei tal il botsch per ils corns e tenessi el in amen, senza dir in soli plaid, survegnessi el il scazi — e fussi rehs e pli che rehs.

Udend quei il studiosi de Mustér, eis el enina staus perderts avunda, ha bandunau Paris peis a pèr ed ei gest arrivaus a S. Gada quei di ch'ins rugadava quella muschna. E sco sch'ei fuss stau fatg: Allas treis, ura fixa, vegn in hazer bucun grisch neusi da Cufions sper quella muschna. Cun curascha maisudida dat il student de Mustér a dies al botsch, carga quel per la corna e di sco sch'el havess dumignau il davos dils Huns: „Ussa hai jeu tei, ti bestia!“ — Enaquella ei il botsch staus stulius cun pial e pelegn ed il scazi ei restaus nunscuvretgs per ina e peradina.

II. Quei e tschei ord l'istoria de nosssa scola e de nos scolasts

(Da Guglielm Gadola, Cuera)

Dedicond il Glogn d'uonn sias paginas alla scola rurala ed a nos scolasts, eis ei a nus nunpusseivel de porscher tut quei che nus havein sil cor ed el „truchet de scola“. Perquei stuein nus secuntentar de schar dar il preziau lectur mo enqual egliada viaden en quella zun interessanta part de noss'istoria culturala. Denton sperein nus che quellas egliadas porschien enqual maletg che pudess forsa illustrar beinenqual problem de quell'istoria che caztgass veramein de scriver in di. Per uonn lein nus secuntentar e dir: Enzatgei pauc ei aunc adina meglier che nuot! De scriver pli bia arisguard l'istoria della scola, fuss podà era falliu, essend ch'ils lecturs dil Glogn legian pli bugen „historias“ che historia e perquei lein nus oz mo far queida, enstagl porscher in'entira tschavera.

1. La paga de scolast avon 100 onns

Sco enonuschent han ins alzau la paga de scolast avon zaconts onns — e quei cun tutta raschun! Pertenent quei fatg astg'ins dir senza stravagar la

Mars

9. Sia fatscha ha tarlichau sco il sulegl. Mt. 17, 1-9.

1 D	2. d. C. Reminiscere		
2 G	Simplicius papa		ruh
3 M	Cunigunda imperatura		
4 M	Casimir confessur		e
5 G	Gion Giusep della Crusch		
6 V	Fridolin avat		
7 S	Tumasch d'Aquin		freid

10. Quel ch'ei buca cun mei, ei encunter mei. Lc. 11.

8 D	3. d. C. Oculi		
9 G	Franzisca vieua		
10 M	40 martirs de Sebaste		fer-
11 M	Rosina purschala		
12 G	Gregori il grond, papa		da-
13 V	Eufrasia purschala		
14 S	Matilda imperatura †		glia

11. El ei fugius sil cuolm tut persuls. G. 6, 1-11.

15 D	4. d. C. Lætare		
16 G	Heribert		
17 M	Patrici uestg, Gertrud		
18 M	Ciril de Jerusalem u.		freid
19 G	Giusep nutr. de Jesus		
20 V	Wolfram		
21 S	Benedetg avat		

12. Tgei fas ti ord tetez? G. 8,46-59.

22 D	della passiu		
23 G	Victorian		
24 M	Gabriel arzaunghel		
25 M	Annunziaziun de Maria		freid
26 G	Emanuel martir		
27 V	Gion Damascen		
28 S	Gion Capistran, c.		

13. Hosanna al feagl de David. Mt. 21,1-19.

29 D	de Palmas		
30 G	Quirin martir, Giulita		freid
31 M	Balbina purschala		

Avrel

L'educaziun dueigi mussar igl odi dil schliet ton sco l'amur dil bien, bein che l'amur preceda igl odi. — Igl ei buca bien de mussar als affons mo il bien della veta: gliez fuss ton sco supprimer lur intelligenza per la realitad.

minima causa: Ch' in bien scolast ei mai pagaus sufficientamein, essend ch'el „dat buca mo uras“, anzi, unfrescha als affons ed alla scola sco tala toc per toc de siu cor e si' olma — sch' ins astga s'exprimer aschia. Interessant eis ei denton tuttina stau che, aschi spert sco las pagas de scolast ein idas ensi, ein era „las clamadas“ de scolast carschidas...

Paregliein nus quels fatgs cun la situaziun dellas pagas de scolast d'avon 100 onns, sche ston ins propi dir che lu stuevi in scolast haver in idealissem sc' in stuorn ed in spert de sacrifici sc' in sogn, per perseverar sin siu post. — Sin meisa avon mei sesanfla il sequent document ord igl onn 1859, che plaيدا in lungatg bia pli perfetg e real ch' in entir cudisch davart quella questiun. — Igl onn 1859 dev' ei aunc:

38	scolasts	cun	ina	paga	s u t	frs.	100	—	—
146	„	„	„	„	de	„	100	—	150
122	„	„	„	„	„	„	151	—	200
37	„	„	„	„	„	„	201	—	250
28	„	„	„	„	„	„	251	—	300
<hr/>									
371									

Da lezzas uras, ed aunc bunamein dus decennis pli tard, entschaveva la scola da S. Catrina (25 de nov.) e fineva l' Jamna Sontga. Pia 17—18 jamnas scola ad onn. A proporziun cun oz era il de viver bia pli bienmarcau; mo en sesez ei la differenza tuttina aunc horrenta! Perfin sch' il scolast survegneva aunc enzatgei suren. (Nus manegein buca beffas e fridas.) Aschia havevan per ex. 1859 159 de quels 371 scolasts habitaziun e lenna della vischnaunca; funs della vischnaunca vevan 11. In scolast (quel duess ins pender si en scola sper Pestalozzi!) veva per dar 18 jamnas scola en ina vischnaunca purila mo spisa e quater! La vestgadira deva Niessegner... Cun el dev'ei denton aunc 11 collegas che mavan en roda a magliar: in di per tgau!

Quei valerus che survegneva mo spisa e quater per siu survetsch de 18 jamnas scola, fageva la stad e primavera caver e gudignava en quei survetsch bia de pli che sco scolast, numnadamein: cuost e dunsena (duas cauras = in di) ed aunc in crizer per tgiern (in crizer = 3 raps!). — Cheu pudes ins veramein dir: Donn, propi donn che ses scolars e scolaras vevan buca si corna, sco ses discipels de quater combas...

Avrel

1 M Hugo, uestg		freid
2 G Gievgia sontga		
3 V Venderdis-sogn		
4 S Sonda sontga		neiv
14. El ei levaus si. Mc. 16,1-9.		
5 D Pastgas		bi
6 G Pastgas		
7 M Hermann confessur		
8 M Amantius uestg		freid
9 G Maria Cleofa, p.		e
10 V Macarius petr.		
11 S Leo il grond papa		
15. La pasch seigi cun vus. G. 20, 19-31		
12 D Dumengi'alva		
13 G Hermengild		
14 M Tiburzius		plie-
15 M Victorin		
16 G Patern uestg		vgia
17 V Rudolf martir, Anicet		
18 S Amadeus		
18. Jeu sun il bien pastur. G. 10, 11-16		
19 D 2. s. Pastgas		freid
20 G Teodora martira		
21 M Anselm		
22 M Soter e Cajus papa		
23 G Gieri martir		
24 V Fidel de Sigmaringen		
25 S Marc evangelist		
17. In cuort temps e vus vegnis a ver mei. G. 16, 16-21		
26 D 3. s. Pastgas		ruh
27 G Sita purschala		
28 M Paul della crusch		
29 M Pieder de Verona, uestg		
30 G Catrina da Siena purschala		bi

Matg

L'educaziun dueigi sviluppar simultanmein e moralmein il tgierp e l'olma. — Ei cunvegn d'inculcarsavens als affons ch'els dueigien far ord lur veta il pli pusseivel bien. Buca suppri-mi „ils pertgei“ digl affon.

2. Igl εμπrem stausch en favur dell' instrucziun romontscha alla scola cantonale.

Sco nus havein gia mussau en in Glogn de pli baul (1939), ha la scola cantonale catolica, Mustér (1833 — 1842), giu resalvau en siu program treis lecziuns romontschas ad jamna als alums che levan vegnir scolast. Translocada a Cuera, si S. Leci, ha la scola cantonale catolica (1842 — 1850) „emblidau“ de dar ina canorta al Romontsch en siu urari d' instrucziun, beinche la gronda part dils scolars de quella fuvan candidats de scola romontscha! 1850/51 ein las duas scolas cantonales (la protestanta e catolica) vegnidas fusionadas en ina cantonale paritetica u interconfessionala.

A quella caschun ha ei dau beinenqual midada, mo l' instrucziun romontscha per scolasts che devan silsunter adina „mo“ scola romontscha, han ins p uspei emblidau! Ils Romontschs durmevan aunc sco crappa senza viarva, ed ils Grischuns tudestgs e talians han era schau durmir els, senza destedar. E quei san ins gnanc criticar!

Da 1856 naven, entochen tiella fundaziun della „Societad Retoromontscha“ — fundada per la gronda part ded umens sursilvans! — ha in endinau favugn che deva bravamein, destedau quellas muntanialas romontschas, e nus constatein igl εμπrem moviment romontsch en favur dil manteniment de nies lungatg matern, era entras la scola. Ils pli gronds merets en quei senn, han treis giuvens professers della scola reunida giu: Bühler, Nuth e Sgier; enzaconts onns pli tard era Balletta ed auters plirs. Mo ei ha vuliu luvrar bein e perseverontamein, aschibein denter ils seminarists romontschs, sco era entras la nova gasetta romontscha, „Il Grischun“.

Finalmein, ils 14 de nov. 1859, a caschun della radunonza generala dils scolasts grischuns a Glion, han plirs scolasts romontschs leu presents ughegiu de metter il crap en rocla. Quei tonpli ch'en quella radunonza, plirs oraturs tudestgs vevan punctuau l'impurtonza dil lungatg mumma arisguard l' instrucziun e l'educaziun dils affons. Cheu han oravontut in chischlet scolasts romontschs che vevan aunc gudiu da sias uras treis lecziuns romontsch ad jamna, ell' anteriura scola cantonale catolica a Mustér, tratg ils fols dell' orgla romontscha cun tutta forza. Davart quella legrevla entschatta rapporta a nus „Il Grischun“ (nr. 47,

Matg

1 V Giachen e Flepp apostels		
2 S Atanasi uestg		urezi
18. Jeu mon tier quel che ha tarmess mei. G. 16,5-15.		
3 D 4. s. Pastgas		
4 G Mengia vieua		e
5 M Pius V papa		
6 M Gion avon Porta Latina		
7 G Stanislaus		stgir
8 V Michel		
9 S Gregor de Nazian, Beat		
19. Rughei e vus vegnis a retscheiver. G. 16,23-30.		
10 D 5. s. Pastgas		
11 G Beat		sche-
12 M Brincazi m., Dionis		
13 M Servaz martir		
14 G Anzeinza Bonifaz martir		
15 V Gion Batt. de la Salle		
16 S Gion Nepomuc martir		
20. Per che vus prendeies buca scandel. G. 15, 26.		
17 D 6. s. Pastgas		lada
18 G Venanzi martir		
19 M Pieder Celestin p.		
20 M Bernardin confessur		
21 G Felici d. Cant.		
22 V Giulia p., Helena imp. †		bi
23 S Desideri uestg e martir		
21. Mia pasch dun jeu a vus. G. 14,23-30		
24 D Tschuncheïsmas		
25 G Tschuncheïsmas		e
26 M Flepp Neri confessur		
27 M Beda doctur, Gion I papa		cauld
28 G Augustin a., Victor m.		
29 V Madleina de Pazzi		
30 S Felici I., p. e. m.		freid
22. Instrui tuts pievels e battegei els. Mt. 28,18-20.		
31 D Ssma. Trinitad		

Zercladur

Trer si affons tenor l'aschinumnada „metoda scientifica“ ei ina tuppada. — L'educaziun che ha per mira il minimum de sforzs ed il maximum de plaschers ei abominabla. — Ins astga destruir nuot el carstgaun, mobein elevar ed ordinar.

1859) sco suonda: „Ils scolasts romontschs ein secarti a quella caschun d'era trer en discussiun ils specials interess dils elements romontschs. Plirs orators han pretendiu che las autoritads superiuras ignoreschien pli che dueivel il lungatg romontsch en lur antipatia encunter il lungatg romontsch, sco era ils interess dellas scolas romontschas. Cun gronda pluralitad ha la radunonza concludiu de dad ella anora instanziar al Cussegl d'educaziun: 1) Ch'ei dueigi vegnir introduciu el seminari per scolasts in cuors d'instrucziun en lungatg romontsch; 2) Tuttas indicaziuns ed ordinaziuns che vegnien tarmessas als Cussegl de scola ed als inspecturs de quellas, dueigien vegnir dadas en lungatg romontsch.“ (Nus havein dau il text ella ortografia hodierna.)

Sin quella clara e detscharta istanza, han las autoritads de scola tuttina buc astgau far cun meins, che far in passet, era sch'igl ei stau mo in passet schenauet e plitost palpabelet...! Sur de quella modesta entschatta dell'instrucziun romontscha alla scola cantonala nova, relatescha danovamein il Grischun (nr. 7, 1860) buca senza dubitar in techet della caussa. El scriva: „Sin lur radunonza a Glion han ils scolasts giu concludiu de petizionar tiel Cussegl d'Educaziun, ch'ei dueigi el seminari de scolasts era vegnir dau instrucziun el lungatg romontsch. Il Cussegl d'Educaziun vul corrispunder a quei petitum entras introducir en l'emprema classa dil seminari ina lecziun ad jamna el lungatg romontsch.

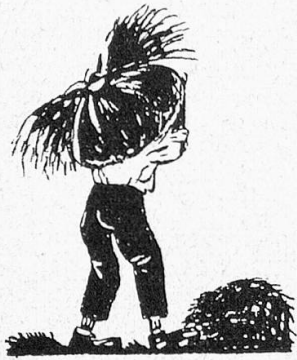
Ils scolars della Surselva, della Tumliasca e Schons fan lur studis romontschs egl idiom della Surselva: quels de Surses e Giadina egl idiom ladin. — Schegie che nus fagein buca grondas speronzas dad in aschi zun strenschiu entruidament en in lungatg che porscha tontas difficultads sco il Romontsch, sche beneventein nus nuotatonmeins il conclus dil Cuss. d'Educaziun e seconsolein cun il proverb: „Meglier enzatgei che nuot! Ruma ei era buca vegnida baghegiada en in di. In' autraga san ins forsa acquistar depli.“ —

Ei menass cheu memi lunsch de descriver la via della crusch ch'il Romontsch ha stuii ira, per contonscher quei ch'el ha contonschiu oz en quella direcziun — quellas duas urettas depli en 100 onns! Pia, in' autraga cun caschun.

Zercladur

1 G Simeon		
2 M Blandina purschala		freid
3 M Clotilda regina		
4 G Sontgilcrest		
5 V Bonifaci		
6 S Norbert		stgir
23. Hagies mei perstgisau. Lc. 14,16-24.		
7 D 2. s. Tschuncheismas		
8 G Medardus		vent
9 M Primus e Fel.		
10 M Margreta regina		bi
11 G Barnabas apiestel		
12 V Cor de Jesus		
13 S Antoni de Padua		cauld
24. Jeu hai anflau mia nuorsa. Lc. 15, 1-10		
14 D 3. s. Tschuncheismas		
15 G Modest		
16 M Geletta martira		urezi
17 M Rainer c., Gundolf		
18 G Efrem d.		
19 V Giuliana p.		
20 S Silverius papa e martir		
25. Ei han bandunau tut e suondau el. Lc. 5, 1-11		
21 D 4. s. Tschuncheismas		
22 G Paulin uestg		bi
23 M Edeltrud p.		
24 M Gion Battesta, martir		
25 G Prosper u., Guglielm a.		
26 V Vigeli martir, Gion e Paul		e
27 S Samson e Ladislaus		
26. Va e sereconciliescha! Mt. 5,20-24.		
28 D 5. s. Tschuncheismas		
29 G Pieder e Paul apostels		cauld
30 M Commemoraziun de s. Paul		

Fenadur

L'educaziun ei mo lu buna, sch'ella dat a scadin l'entelgientscha de si' atgna veta. — Quei che maunca oz all' educaziun dellas giuvnas, ei l'amur per la casa. — Il davos plaid dell' educaziun per ina feglia, ei de mussar ad ella ded esser ina buna mumma.

III. Enzaconts legreivels maletgs dil svilup della scola rurala romontscha

da Guglielm Gadola, Cuera

Entochen avon 100 onns dev' ei paucas casas de scola sil territori romontsch dil Grischun; en autras contradas de nossa tiara stev' ei, secapescha, buca bia meglier. Ils emprems che han baghegiu casas de scola ein ils Tuatschins stai (1840 — 50). Entochen 1850 er' ei generalmein quelluisa ch'ins faveva scola en ina stiva de purs empau pli spaziusa. Quei fuva smaladet pauc emperneivel: stretg, umbrivaun, fenestretgels, stép e de rosas ferdav' ei è bucuai... Nuota curvien pia, ch'ei era mintgamai in eveniment historic, sch'ei capitava ch'ina vischnaunca selubeva il luxus d'ereger ina casa extra per la scola. Aunc pli gronda fuva quella legria, sch'ina buna matta veglia, ni in stupent mat sils onns baghegiavan tut persuls quels „baghetgs senza rendita“ — sco jeu hai udiu aunc pér da cuort a taxond in vischin de N. lur casa nova de scola! Lu giubilava „la vischnaunca“ aunc tut auter... Da quellas varts savein nus relatar il sequent legreivel eveniment, era sche quella casa de scola ha, avon paucs onns, stuiu far plaz ad ina bia pli gronda e cumadeivla:

1. Ina dunschala baghegia tut persula ina casa de scola

Nossa fontauna plaida sco suonda leusura:

„Avon aunc buca biars onns encurevan ils beinstonts Grischuns de tener per lur affons scolas privatas; gest cheutras vegnev' ei als affons dils paupers priu tutta pusseivladad de saver frequentar ina buna scola; ussa frequentan rehs e paupers las medemas scolas — ed avon 15 dis (da s. Catrina 1861!) ha la vischnaunca de Ruschein benediu en ina pompusa casa de scola, baghegiada sin quen della dunschala Anna de Toggenburg...“ — Quella veramein „niebla dunschala“ ha tschentau a sesezza il pli bi monument ch'ins sa patertgar en ina vischnaunca muntagnarda! Oz ha „sia“ casa de scola stuiu far plaz ad ina pli gronda e vasta e moderna, mo perquei meritass quella dunschala tuttina aunc oz ch'ins fermass siu maletg vid la preit della scola nova!

Fenadur

1 M Preziusissim Saung		cauld
2 G Visitaziun de Maria		
3 V Leo II		
4 S Duri u., Berta		

27. Jeu hai compassiun dil pievel. Mc. 8,1-9.

5 D 6. s. Tschuncheïsmas		calira
6 G Dumenia		
7 M Willibald uestg		
8 M Lisabet regina		
9 G Veronica		
10 V Felicitas e ses 7 fegls		
11 S Placi e Sigisbert		

28. Sepertgirei dals fauls Profets! Mt. 7,15-21

12 D 7. s. Tschuncheïsmas		stgir
13 G Anaclet papa		
14 M Bonaventura uestg		
15 M Heinrich II. imperatur		
16 G Nossadunna dil Carmel		
17 V Alexi c.		
18 S Camillus c.		

29. Dai quen de tia administraziun. Lc. 16,1-9

19 D 8. s. Tschuncheïsmas		
20 G Margreta p. e m.		
21 M Praxedis		plie- vgia
22 M Madleina penitenta		
23 G Apollinari uestg		
24 V Cristgina porschala e m.		
25 S Giachen ap.		

30. Mia casa ei ina casa d'oraziun. Lc. 19,41-46

26 D 9. s. Tschuncheïsmas		
27 G Pantaleon miedi		
28 M Victor m., Nazar e Celsius		plie- vgia
29 M Marta porschala		
30 G Abdon e Sennen		
31 V Ignaz de Loyola conf.		

Uost

*Il principal ch' ins sto far per l'educaziun dils
affons san ins resumar quelluisa:*

*Pauc per lur plaschers,
Avunda per lur basegns,
Tut per lur vertids.*

2. „Seigies salidada ed undrada, ti nossa casa nova de scola de Surcasti!“

Il 3 de november 1859 ei la casa de scola de Surcasti vegnida collaudada. Davart quei eveniment cultural possedein nus in document che nus publichein cun plascher, era per mussar, co nos vegls selegnavan e festivavan tals e semgionts vers progress:

„Cun grondas spesas e fadigias eis ei finalmein reussiu alla vischnaunca de Surcasti d'ereger ina biala e solida casa de scola. Aulttschentada ed en stupenta situaziun, aulza ella cun luschezia siu tgau sur tuttas sias vischinas dell'entira vischnaunca. Gie, ella mira da surengiu cun egliada roiala, sco sch' ella less dir a sias consoras: ‚Ei descha a vus, che vus seigies a mi subordinadas, jeu sun il tempel dedicaus alla cultivaziun ed educaziun spirtala e morala dellas generaziuns vegnentas. Jeu procurel per la ventira e perfecziun dil present a digl avegnir, e vegnel senza dubi a vegnir a miu intent, sche jeu vegnel, sco sauda, protegida e sustenida da mias vischinas. Oravon tut garegel jeu che las giuvnas plontas, che vegnan a mi confidadas, seigien nunlavagadas: jeu garegel plinavon, che mes fretgs vegnien teni en honor da giuven e vegl; allura vegnel jeu a tarlischar e cun plaid e cun ovrar purtar mes caulds engraziements, gie sincer laud ed honor a tuts promoturs dell' educaziun, en special a quels ch' han mei schaffiu.‘

„Il 3 de nov. (1859) ei vegniu celebrau l'uvertura de quest niev tempel d'educaziun. L'entira vischnaunca ei seradunada en baselgia ad in solem survetsch divin. Il affons de scola han cheu, entras lur migeivel cant, rendiu agl Altissim lur cordial engraziament per la tut speciala grazia ch'els gaudien entras haver suprastanzas e geniturs che muossien tonta premura e portien aschi grondas unfrendas per porscher ad els ina buna educaziun.

Suenter ch' il survetsch divin ei staus finius, ei il pievel semess en processiu: ordavon il affons de scola, accumpignai dil scolast, lura il Cussegl de scola e lura il pievel. Cantond il „Benedictus“ arriva la processiu avon la casa nova de scola, sin la porta della quala stevan scretts il bials plaid dil Spindrader:

Uost

1 S Pieder en cadeinas		
31. In fuva in fariseer, l'auter in publican. Lc. 18,9-14.		
2 D Porziuncla		
3 G Reliquias de s. Stiafen		
4 M Dumeni confessor		cauld
5 M Nossadunna della neiv		
6 G Transfig. de Cristus		
7 V Cajetan e Donatus		
8 S Ciriacus martir		
32. Ils suords ha'l fatg udir. Mc. 7,31-37.		
9 D 11. s. Tschuncheïsmas		
10 G Luregn martir		
11 M Susanna martira		
12 M Clara purschala		calira
13 G Hippolyt e Cassian		
14 V Sievi m., Hilaria m. †		
15 S Assumpziun de Maria		
33. Tgi ei miu proxim? Lc. 10, 23-27		
16 D 12. s. Tschuncheïsmas		
17 G Hiacintus		
18 M Helena imperatura		
19 M Ludivic confessor		stgir
20 G Bernard avat		
21 V Francisca de Chantal		e
22 S Timoteus e Simforian mm.		
34. Tia cardientscha ha fatg tei sauns. Lc. 17, 11-19		
23 D 13. s. Tschuncheïsmas		
24 G Barclamiu apiestel		
25 M Ludivic retg		plie-
26 M Zefirin		vgia
27 G Giusep Calasanzi c.		
28 V Augustin doctur		bi
29 S Scavazzada d. s. Gion Batt.		
35. Negin sa survir a dus signurs. Mt. 6,25-33.		
30 D 14. s. Tschuncheïsmas		
31 G Ramun confessor		cauld

Settember

Oz entscheivan ins memia bauld cun l' instructiun e memia tard cun l' educaziun; l' educaziun duess entscheiver gia en tgina. — Igl ei in mal-fatg enviers la societad humana d' instruir senza moralisar.

Schei vegni ils petschens tier mei! Intraì el baghetg d'educaziun, ha il sg president dil Cussegl de scola fatg in plaid bein commensuraus a quella festività. Cun plaids serius ha el mess leu l' impurtonza dell'educaziun della giuventetgna. Dend in sbargat el vargau, contemplond il present e mirond el spiegel digl avegnir, ha el mussau con necessaria l'educaziun seigi pil carstgaun en general e con necessaria ella seigi ozildi en special. Cun plaids commuentonts ha el mess a pèz als geniturs las grondas e grevas obligaziuns ch'els hagien de far tut lur pusseivel per procurar a lur affons ina buna educaziun. Dieus detti sia benedicziun.“ — Ina veramein nobla, digna e commuentonta festività che fa tutta honor als basats de quella solida vischnaunca lumneziana!

3. L'entschatta della scola reala en nossas vischnauncas romontschas

Da 1834 entochen 1850 circa, ha ei dau ina partida schliats onns de fretg. Gest da gliez temps era nossa populaziun romontscha carschida considerabla-mein. Per biars dev'ei nuot auter che far il fagot ed ir egl jester; ils biars emigravan ell'America. Capeivel che la pressa romontscha de lezzas uras s'occupava intensivamein de quei problem. Ella fageva principalmein valer ch' il pli deplorabel seigi, che nossa paupra gliעד stoppi bandunar la patria senza haver la minima enconuschientscha ded auters lungatgs — quei seigi lunschora il pli penibel dil problem emigraziun.

Quei ha svegliau il patratg de — sch'ei fussi zaco pusseivel — crear scolas realas, nua che nos mattatschs e mattatschas havessien la pusseivladad d'emprender ils rudiments de lungatgs jasters, senza smasar ils studis per ina buna instructiun el lungatg matern della tiara sezza.

Per arrivar zaco-zaco a quella finamira, constatein nus denter 1850/70, tscheu e leu en nossas valladas romontschas, l'emprova cun la scola de sera, cun la scola de tudestg, che vegneva dada gratuitamein da scolasts idealists e caplons beinvulents, u la dumengia suenter viaspras duront igl entir onn, ni era la sera suenter perver duront igl entier unviern. Quellas scolas „de buna veglia“ vegnevan per ordinari frequentadas da giuvens e giuvnas ual

Settember

1 M Frena porschala		
2 M Stiafen retg		bi
3 G Mansuet uestg		
4 V Rosalia porschala e martira		
5 S Luregn Justinian		e

36. Dieus ha visitau siu pievel. Lc. 7,11-16.

6 D 15. s. Tschuncheïsmas		calira
7 G Regina porschala		
8 M Naschientscha de Maria		
9 M Gorgonius, martir		
10 G Clau da Tolentino		calira
11 V Felix e Regula mm.		
12 S Num de Maria		

37. Tgiche sesaulza, vegn a vegnir sbassaus. Lc. 14,1-11

13 D 16. s. Tschuncheïsmas		frestg
14 G Alzada della s. crusch		
15 M 7 dolurs de Nossadunna		
16 M Cornelius e Ciprian mm.		
17 G Stigma. d. s. Francestg		
18 V Giusep de Cupertino c.		bi
19 S Januarius u. e m.		

38. Qual ei il pli grond condament della lescha ? Mt. 22

20 D 17. s. Tschuncheïsmas		bi
21 G Mattiu martir		
22 M Murezi martir		
23 M Linus papa e martir		
24 G Maria de Mercede, Gerhard		
25 V Clau da Flia		plie-
26 S Cyprian e Justina p. m.		vgia

39. Leva si, pren tiu letg e va. Mt. 9,1-8.

27 D 18. s. Tschuncheïsmas		plie-
28 G Wenzeslaus martir		vgia
29 M Mihel arzaunghel		
30 M Hieronimus		

October

Mintga carstgàun ha in bien funds, ch' ins sto sviluppar entras l'educaziun. — Igl affon battegius ei essenzialmein buns ed accidentalmein schliats: per quei motiv eis el disponius all' educaziun.

ord scola primara. Pliaras de quellas scolas han buca cuzzau ditg, autras denton bein; per ex. „la scola della dumengia“ a Mustér e „la scola della sera“ a Sedrun, ed aunc enzacontas paucas en auters loghens. Ils anno 70, 80 ein lu las empremas scolas realas vegnidas eregidas en pli grondas vischnaucas u valladas.

La Surselva catolica metteva da quellas uras la pli gronda peisa sin ina buna scola reala en claustra de Mustér. Mo gest da gliez temps (1846—1880), era il manteniment d'ina tala „scola della tiara“ en claustra de Mustér — per enconuschents motivs — ton sco caussa nunpuseivla. E tuttina füss ina tala scola stada gest per quei temps ina vera benedicziun per la tiara. Negin curvien pia ch' ins ei adina silla tscherca de, malgrad tut, saver realisar ina tala scola superiura — per la Cadi oravon tut. Sin la tscherca d'ina tala puseivladad, smarveglein nus buca ch' ins vegn sin de tuttas sorts patratgs — era sch'ei han buca saviu vegnir realisai. In tal plan lein nus allegar cheu, era sch'ins astga selegrar oz ch'el ei buca reussius; quella ca-schi, stessen nus oz aunc bia pli datier della germanisaziun de nossa compacta Surselva romontscha che quei che nus stein, — entras ina scola che havess giu meins capientscha pils vers basegns indigens de nossas contradas romontschas, che quei che la scola claustrala ha lu giu per plirs decennis, vegnida restaurada ch'ella ei entras igl avat romontsch, Benedetg Prevost (+1916), de Mustair.

„Il Grischun“ relata da quellas varts en siu nr. 12 de 1862:

„Ina corr. della Gasetta Svizzerà cusseglià als paders de Rheinau d'encurir in asil en la claustra de Mustér per leu consumar lur pensions. Quels che sequalificassien leutier, duessi igl uestg emploiar per professers della scola reala, ch'existi presentamein en claustra e cun quella scola dueigi aunc vegnir uniu in progimnasi. Ins stopi dar scolas alla Surselva, schiglioc dueig' ins buca sesmarvegliar, sch'ei stetti lma cun las administraziuns en las vischnaucas, mal cun il pauperesser, mal cun las scolas ruralas, mal cun las caussas forestalas ect. — Cun viver ha quei correspondent tonaton aunc empiru enzatgei, essend che aunc avon paucs onns el ha pretendiu: ch'el tegni tuttas scolas superiuras per ina sventira dil pievel. Ch'ei seigi als purs — buca mo a quels della Surselva — ussa buca pli puseivel de saver schar studegiar lur feglis en marcaus, sco il menzionau corr. pretenda, ei pér memia ver, ed aschia

October

1 G Rumetg uestg

2 V Fiasta dils aungnels

ruh

3 S Tresa d. affon Jesus

40. Biars ein clamai, mo paucs legi ora. Mt. 22,1-16.

4 D dil Rusari

5 G Placi

sche-

6 M Bruno confessur

lada

7 M Marc

8 G Brida vieua

9 V Glienard c.

10 S Franzestg de Borgia c.

41. El ha cartiu e sia entira casa. G. 4.46-53,

11 D 20. s. Tschuncheïsmas

12 G Maximilian martir

varia-

13 M Eduard retg

bel

14 M Calistus papa e martir

15 G Tresa purschala

16 V Gagl avat

17 S Magreta Alacoque p.

42. Sche vus vegnis buc a perdunar. Mt. 18, 23-35

18 D 21. s. Tschuncheïsmas

19 G Pieder d'Alcant

freid

20 M Gion Canzius, Vendelin

21 M Urschla p. e m.

22 G Cordula martira

23 V Severin uestg

24 S Rafael arzaunghel

43. Eis ei lubiu de dar il tscheins a Cesar? Mt. 22

25 D 22. s. Tschuncheïsmas

26 G Evaristus pp. e m.

freid

27 M Florentin e Sabina mm.

28 M Tschamun e Giuda ap.

29 G Narcissus c.

30 V Veronica p., Seraphion

31 S Uolf uestg

November

L'educaziun dueigi formar gl'entir carstgaun; oravon tut en sia voluntad, dalla quala dependa il diever dils duns humans. — Ell' educaziun dependa ei buca d'emplenir la memoria, ins dueigi far capir e carezar igl essenzial dellas caussas. — L'educaziun en sia realitad sto preparar l'entira existenza.

fuss ei buca malfatg de patertgar empau suenter, schebein nossas scolas superiuras savessien buca vegnir messas sin in pei, che corrispondess meglia el basegn digl entir pievel.“

Tgi quei correspondent ei stau, savein nus buc; mo nus astgein esser cuntents ch'il plan arisguard ils paders tudestgs de Rheinau ei buca reussius, schiglioc podà ch'ei stess oz aschi mal cun il lungatg romontsch della Surselva, ch'ins gnanc savess comparegliar oz cun quei che daventa da quellas varts!

IV. Sulegl sur las scolas ruralas de tshels onns

da Guglielm Gadola, Cuera

Ils scolasts ded oz vegnan ad enconuscher il cudisch, compariu avon ina partida onns, l'ovra curaschusa che purtava il tetel: „Schatten über der Schule“. Quel veva giu criticau bravamein certas veritablas umbrivas sur la presenta scola populara en general. Talas umbrivas e brentinas ha ei adina dau: en scola, avon scola e sur la scola.

De quellas tshaghèras lein nus denton buca plidar cheu; anzi, nus lein mo cuortamein mussar las sulegliadas della scola de tshels onns. Sco gia menzionau cuzzava la scola vedra silpli tshun meins ad onn ed ins stueva tener de quen il temps, sch'ins leva contonscher in cert pensum, ina certa finamira onn per onn. Quei impedeve denton buca ch'ils scolasts de gliez temps arvevan si certs dis digl onn de scola tut las finiastras ed era l'escha de scola — e quei per grond gudogn della scola sezza. Aschia havein nus per exempel constatau en numerusas scolas ruralas de nossas valladas, ch'ins purscheva bunamein onn per onn enzanua dis de legria generala per tut las scolas primaras. E quei dapi varga 100 onns. En in auter liug vegnin nus a mussar quei entras metter leu igl aschinumnau „teater de scola“. Cheu lessen nus mo aunc far attents nos lecturs sin auters dis de legria scolara che vevan il bia liug cuort suenter de quei che las portas della scola eran serradas la primavera: Nus manegein cheu las aschinumnadas:

Fiastas de scola:

Co stat ei cun quellas? En nies truchet „fontaunas dell' historia della scola rurala romontscha“, anflein nus numerusas perdetgas de quellas „fiastas“

November

44. Tia cardientscha ha tei fatg sauna! Mt. 9,18-22.

1 D Numnasontga		freid
2 G Di dellas olmas		
3 M Ida contessa, Pirmin uestg		
4 M Carli Borromeus, uestg		
5 G Zacharias, Lisabet		
6 V Leonard confessur	 	
7 S Engelbert uestg e martir		

45. Igl inimitg ha semnau zarclém denter la salin.

8 D 22. s. Tschuncheïsmas		plie- vgia
9 G Teodor martir		
10 M Andriu Avelin c.		
11 M Martin uestg		
12 G Martin papa		
13 V Stanislaus Costca conf.		
14 S Didacus confessur	 	

46. Il garnetsch da senav. Mt. 13,31-35

15 D 24. s. Tschuncheïsmas		plie- vgia
16 G Merens, Gertrud		
17 M Flurin c., Gregor uestg		
18 M Maximus uestg		
19 G Lisabet vieua		
20 V Felici confessur		
21 S Presentaziun de Maria	 	

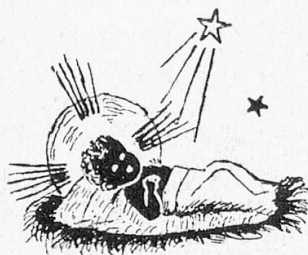
47. Tuttas schlattèinas vegnan a schemer. Mt. 24

22 D 26. s. Tschuncheïsmas		clar
23 G Clemens pp. e m.		
24 M Gion d. crusch, Crisogonus		e
25 M Catrina p. e m., Tarcisius		
26 G Silvester avat		freid
27 V Columban avat		
28 S Gregori	 	

48. Vies spindrament ei da maneivel. Lc. 21,25-33

29 D 1. Advent		freid
30 G Andriu apiestel		

December

Ins sto praticar la gymnastica dil spért sco quella dil tgierp. — Igl affon ha tuttats facultads humanas en sesez: denton eis ei mo l'educaziun che fa germinar, flurir e fructificar ellas.

ch'eran in eveniment scolastic essenzial e che vegnevan fatgas circa mintga tschun onns. (Cheu lessen nus aunc — mo en paranthesa — far attents che quellats fiastas de scola han buca pli giu liug ils davos treis, quater decennis de nies tschentaner!) Cun quellats fiastas d' affons stev' ei quelluisa:

Dapi 1850 circa serimnavan mintga tschun onns las scolas d' in entir cumin en in liug pli grond, il bia in di suenter igl examen, pia la primavera da terren e devan produenziuns de tuttats sorts, per grond gaudi e plascher dils geniturs e della gliעד carschida. Aschia per ex. a Glion, a Vella, a Sagogn, a Mustér ed enqualga era en auters loghens. Quellats produenziuns dils affons de scola seme gliavan bunamein ils renomai giugs olympics della Grecia antica! A quellats caschuns semesiravan nossas scolas el cant, en far de sedumignar, en reiver siper lattas ualti aultas, nua che pende van piziultas, biscutins, ligiongias, lingialas, cudischs e turnisters de scola. Auters fagevan giugs antics per grond plascher dell'entira rimnada, sco: dar platta-stetgel, dar la caura, dar la portga, dar igl arschel, hotta-holla, cambarschola, far il giug dellats colurs, dil viadi de Jerusalem ed auters biars ch'ein oz mo pli archivai e satrai en cudischs gronds e gross. Alla fin della „semiserada“, che cuzzava il bia 3/4 uras, vegnevan ils premis reparti als herox e las scolas classificadas „tenor rang e prestaziun“. Allura dev'ei aunc ina buna marena orasut tschiel aviert, epi manvan ins encunter casa cantond, giubilond e purtond las trofeas de victoria sin cannas e festa. — Dis de legria per pign e grond e regurdientschas che legravan aunc tats e basats en lur vegls dis...!

Co ins giudicava sur quels dis de vera legria de scola, lein nus tedlar ord ina corrispondenza d'avon 90 onns: „Seprofitond della biala aura, han ins uonn en different loghens concediu als affons beincommensuradas recreaziuns, entras arranschar specialas fiastas per quels petschens. Ina tala, bein dirigida festividad e recreaziun vala pli ch'empau scola; ins duess pia dapertut tener de quellats fiastas. Schei silmeins als affons in tec poesia, il flegma vegn aunc bauld avunda.“ (Il Grischun 1862, nr. 15).

December

1 M Elegi uestg		
2 M Bibiana		
3 G Leci uestg e martir		freid
4 V Mierta p. e. m.		
5 S Barla porschala		
49. Gion ha survigniu novas en perschun. Mt. 11,2-10		
6 D 2. Advent		
7 G Ambrosi uestg		e
8 M Immaculada Concep.		
9 M Leocadia porschala		bletsch
10 G Eulalia Melchiades		
11 V Damascen papa		
12 S Synesius		neiv
50. Preparei la via dil Segner. G. 1,19-28		
13 D 3. Advent		
14 G Gion de crusch		e
15 M Valerian uestg		
16 M Eusebi, uestg		freid
17 G Lazarus uestg		
18 V Jrmina p.		
19 S Ursicin		
51. Fagei sias sendas plaunas. Lc. 3,1-6		
20 D 4. Advent		
21 G Tumasch		
22 M Flavian m.		
23 M Victoria porschala		fer-
24 G Adam ed Eva †		daglia
25 V Nadal		
26 S Stiafen, protomartir		
52. L'enzenna de contradicziun. Lc. 2, 33-40		
27 D Gion evangelist		
28 G Innocents affons		
29 M Tumasch arzuestg e martir		fer-
30 M David retg		daglia
31 G Silvester papa	